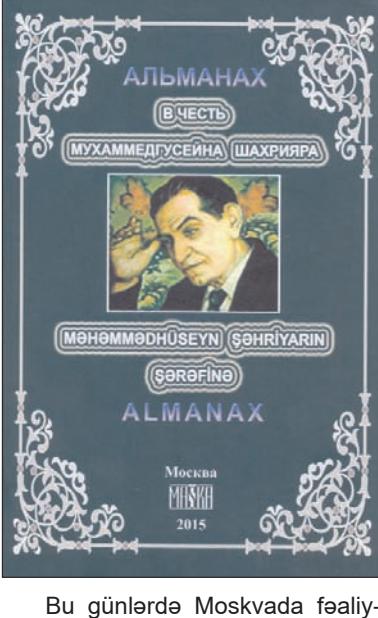

QÜRBƏTDƏN GƏLƏN SƏSLƏR

Bu günlərdə Moskvada fəaliyyət göstərən "Şəhriyar" ədəbi-mədəni cəmiyyətinin nəşri olan bir almanaxla tanış oldum. Üz qəbiğində Əməkdar rəssam Fəxreddin Əlinin çəkdiyi portret yaddaşımızda izi-sözü qalan şairə munis duyğular oyadır. Görkəmlü Azərbaycan şairi Məhəmmədhüseyn Şəhriyarin şərəfindən nəşr olunmuş bu kitabda ölkəmizdən kənarda yaşayıb fəaliyyət göstərən, ürəklərində vətən məhəbbəti ilə ədəbiyyatımızı, mədəniyyətimizi təbliğ edən soydaşlarımızın fəaliyyəti diqqətələyişdir.

Cəmiyyətin sədri, publisist Vəsif Məmmədov qurumun yaranması, təşəkkül tapması ilə bağlı yiğcam məlumatında belə bir faktı diqqət yetirir. "Bu gün Rusiyada, o cümlədən onun paytaxtı Moskva şəhərində minlərlə azərbaycanlı soydaşlarımız yaşayır və çalışırlar. Təbii ki, burada yaşayan ve müxtəlif sahələrdə çalışan qardaş və bacılarımız Rusiya dövlətinin ictimai-siyasi həyatından kənarda qalmırlar. Əksine, milletimizin ziyan zümərləri, həmçinin yaradıcılıqla məşğul olan adamlar Rusyanın ədəbi mühitində yaxınlaşdırmağı etmək bəylik ədəbi integrasiyaya nail olurlar". Bu halda onların bir cəmiyyətdə birləşərək fealiyyətlərini sistemli və davamlı şəkildə qurması ürekaçandır. Vəsif müəllimin qeyd etdiyi kimi, illər önce cəmiyyətin bünövrə daşını qoymuş, onun yaradıcılıq yığıncaqlarına rehbərlik etmiş qurumun sədri, fəlsəfə elmləri doktoru, mərhum professor Rəfiq Sarıvelli oğlu Qurbanov bu ədəbi birliliyi yaratmaqla ədəbiyyatımıza böyük xidmət etmişdir. Soydaşlarımız Moskva kimi nəhəng bir şəhərdə bir çox millətlərin yaşadığı və hər sahədə rəqabət apardığı bir zamanda Şəhriyarin adını daşıyan bir cəmiyyət açmaqla diaspor həyatlarında böyük ədəbi-mədəni uğurlara nail olurlar. Bu müqəddimə həm de ona görə bize maraqlı göründü ki, uzun iller fəaliyyətləri çərçivəsində keçirdikləri tədbirləri yada salmaqla diasporumuzun vətəndən uzaqda milli təessübkeşlik hissi, ziyan qeyreti və xüsusi canfəşanlıqla ədəbiyyatımız qarşısında xidmətlərindən xəbərdar olduq.

Tarix elmləri doktoru Əşref Hüseynli kitabı yazdı "Sözün qüdrəti" adlı giriş sözündə Şəhriyarin sənət dünyasına, ictimai taleyinə bir pəncəre açaraq özünün tədqiqatı araşdırımları ilə işq salmışdır. Oxucuda belə bir fikir yarana bilər ki, şairin həyatı, tərcüməyi-hali haqqında kifayət qədər məlumatlar ictimaiyyətə, ədəbiyyat tariximizə məlum olduğu halda belə bir məzmunda giriş sözünə ehtiyac vardır. Əlbəttə vardır. Çünkü ölkəmizdə, eləcə də vətəndən uzaqlarda zaman-zaman dəyişən, yeniləşən gəncliyin, başqa xalqların da Azərbaycanın qüdrətli şairi M.Şəhriyari tanımı, həyat yolundan xəbərdar olması vacibdir. Başqa bir tərəfdən, her bir araşdırmaçının qələmə aldığı mövzunu işləməsi prosesində öz fikir və qənaətinin onun ömrüyü fonunda yeni bir aspektində işləməsi yazının özəlliyyətini, müəllifin özünəmənsubluğunu ortaya qoyur. Bu mənəda Ə.Hüseynlinin "Sözün qüdrəti" məqaləsində Şəhriyarin şəxsi, ictimai ağrıları, əsərlərinin daşıdığı mənə yükü, klassik şeirimizin

müxtəlif janrlarında sənət inciləri yaratması haqqındaki fikirlər böyük maraqlı doğurur. Və bu araşdırma-məqalədə müəllif Arazin ikiyə böldüyü Azərbaycanımızın cənubunda, Təbrizdə tarixi hadisələrin yaddaşda qövr edən ağrılarını xatırladır. Əlbəttə ki, bu ağrıları ustad Şəhriyar ömür-günündə qovrula-qovrula yaşamışdır.

Topluda müxtəlif növ və janrlarda verilmiş ədəbi nümunələr ideya və məzmun mahiyətində maraqlı doğurur. Burda ədəbiyyat adamlarını birləşdirən ümumi cəhətlər var. Qəribçılık, vətən həsrəti, ana torpağa bitib-tükənməyən sevgi, ziyalı məhəbbəti, eləcə də Azərbaycanın yaşadığı dəndləri, ağrıları, can yanğısı ilə çəkmək bu əsərlərin leytmotivini təşkil edir. Uşaqlıq və gənclik çağlarının keçirdikləri vətən torpağı yuxularının, yaddaş xatırələrinin ən şirin, unudulmayan yaşıntılarındandır.

Şərqşünas-alim, yazıçı-publisist Əbdül Hüseynovun Bakının Abşeron yarımadasında qədim məbəd-gah - Atəşgah haqqında qələmə aldığı publisistik əsəri həmin ərazi-də atəşpərəstlərin min illərlə mövcud olan müqqəddəs yerinin təsviri və onun ətrafında yaranmış hadisələrin, həm də çeşidli faktların zənginliyi ilə böyük maraqlı doğurur.

Özünün sərrast, məntiqi-fəlsəfi fikirlərini, həyat müşahidələrini canlı, bedii lövhələr fonunda təsvir edən, güclü, yaddaşalan xarakterlər yaranan yazıçı Çingiz Hüseynovun "Qələmin yuxuları"ndan verilən həkayələrdə cəmiyyətin reallıqları, yaşadığımız gerçəkliliklər özəksini tapmışdır.

Şair Əşref Hüseynovun istəvətənələ bağlı şeirləri, istərsə də mehəbbət havası dolaşan misralarından doğma yurd yerlərinin, anatəbiətin ətri duyulur. Fəsillerin növrətgəndə getirdiyi sevinc, coşan çayların, yanın uluzların nəşəsi təbiətin nuru, həyatın mənası, deyir şair. Amma həyat haqqında düşüncələri, ömründən əzx etdikləri qurbət eldə qəlbini üzədir. Burda adamın yadına istər-istəmez "Gəzməyə qərib olke, ölməyə vətən yaxşı" hikməti düşür.

Əşref, bilirsən ki, ömrü qənimət, Torpaqdan güc əlar qələm, şeiriyyət.

Öz yurdun, öz elin cənnətdi, cənnət, Qurbətdən vətənə gel yavaş-yavaş.

(“Yavaş-yavaş”)

Əslən qarabağlı olan şair, yazıçı-publisist, tərcüməçi Sultan Mərzilinin hekayelindəki milli kolorit, kənd həyatını, sadə peşə adamlarının psixologiyasını dərindən bilən yaziçinin bütün əsərləri haqqında ayrıca fikir söyləmək, xarakterik olan obrazlarından ətraflı şəkildə bəhs etmək olar. Yaziçinin gözündə-könlündən çəkilməyən kəndinin füsunkar mənzərəsi, doğma havası onda elə bir daxili zənginlik və bədii təxəyyül yaratmışdır ki, müəllif onu bədii əsərlərə getirmək vətənin bir parçasının portretini çəkmiş, çeşid-çəşid obrazlar, tipik personajlar yaratmışdır.

Maya Bədəlbəylinin şeirlərində isə nostalji duyğulara, lirik əhval-ruhiyyəye söykənmiş bir ovqat var. Xəzərə, onun sahillerine bağlılıq, rəngli yuxular, Tanrıya üz tutub, dərdini göylərlə bölüşmək, küləklərlə səhəbət etmək, üfüqdən o yanda sırlı dumanlar içinde payızın yarpaq tökümü, səmavilik duyğuları, tənhalıq, ayrılıq, həsrət, hicran nəğmələri... şeirlərinin qayesini təşkil edir. "Düşüncələr", "Kim özünü müqəssir sayır", "Dua", "Yadplaneti", "Payız yuxusu", "Mən dünyada olmayıanda" kimi şeirlərdə dünyaya duyğu və düşüncələr spektrindən baxan, öz rəngləri, palitrası olan orijinal bir şairə üz-üzə, göz-göze qalırıq...

Bir sıra elmi-bədii kitabların müəllifi olan Yaqut Nəmetovun bu almanaxda yer almış şeirləri ilə yanaşı, Nizami Gəncəvinin şəxsiyyəti, ədəbi-fəlsəfi təxəyyülünün məhsulu olan əsərlərində azərbaycanlı obrazı, türkçülük mövqeyi yeni, həm də özünəxas aspektində işq landırılıb. Dövrün təzadları, mühərribələr, dağııntılar içərisində itib-

batmayan ədəbi-fəlsəfi düşüncələrinin etibarlı daşıycısı olan külliyyati Şeyx Nizamini xarakterizə etməyə böyük imkan yaratmışdır.

Azərbaycan mədəniyyətinin, inceşətinin incisi, ləli sayılan, müğamlarımızın mahir ifaçıları haqqında Vasif Məmmədovun ərsəyə getirdiyi publisistik məqalələr, hər birinin sənətə münasibetindeki fərdiliyi, ifa tərzindəki bənzərsizliyi, özünəxaslığı ifadə edə bilməsi baxımından olduqca maraqlıdır. Burda sənətkarın sənətinə, şəxsiyyətinə, davranışına sanki projektor işığında diqqət yetirməsi, həssaslıq göstərməsi təbii ki, müəllifin sözünün sanbalına, dəyerinə söykənir...

Tərcüməyi-hali kifayət qədər zəngin olan Əliş Əvəz ədəbi yaradıcılığın bütün qollarına jurnalistikadan yol almışdır. Bu uğurlu başlangıç onun həqiqi ədəbiyyat adamlı kimi yetişməsində müstəsnə əhəmiyyət kəsb edib desək, yanılımırıq.

Əslən Kəlbəcərdən olan Mirabbas Ağdabanlının şeirlərində itirilmiş yerlərin həsrəti, nisgili həzinəhəzin yağış damcılarına dönüb adəmi isladır, qəlbini üzüdür. Bu şeirlərin ruhundan şüzlən ibratamız, nəsihətamız fikirlər elə bir tutarlı ifadələrə, məntiqə söykənir ki, onlara inanmamaq, yaxınlaşmamaq olmur.

Mahirə Əliyeva ixtisasca ədəbiyyatçı olmasa da, fikrən, ruhən ədəbiyyataya bağlı olan, onunla yاشayan bir qələm sahibidir. Lirik şeirlər müəllifi kimi tanıdığımız Mahirə xanımın poeziyası kəpənək qanadları kimi zerif duyğulara bənzəyir. Az sözə böyük mənə yükünə malik olan bu şeirlər qulağa xoş geldiyi kimi qəlbə də yatr. İnsanı duyğulandırır, sanki qanadlarına alıb pənbe buludların üstü ilə gəzdirir, bəzən də adamı kövrədir. Şeirlərin qəmi səni yandırı, ovuda bılır. Mahirə ovqatına hakim olan kədərlə bağırbadaşı.

Sənə sevda dedim, məhəbbət dedim,

Tanrı bilə-bilə yoxladı məni.

Sənə Tanrı verən

səadət dedim,

Kədər ayağına bağladı məni.

(“Ağladı məni”)

Mahirənin şeirlərində teklidən, yorucu düşüncələrdən, sıxıntılarından, zülmətdən, sükudtan, tənha-liqdan yaranmış həmin kədər yağış tək qəlbine axıb töküür, burda şair sizləşməsin, neyəsən...

Yaş süzülür, quruduram,

Açı olur mən uduram.

Varlığımı unuduram,

Bəxtim, bir az ağla məni.

(“Bəxtim, bir az ağla məni”)

Və bunların acısını udunca saflıq, paklıq çağlarına, uşaqlığına qayitmaq istəyi qəlbini çülgayır. Mahirə xanımın şeirlərində bayati havası, ahengi var. Onun lirikası ayrıca bir bəhsin mövzusudur. Sağlıq olsun...

Şair, publisist Afaq Şıxlı Azərbaycan mətbuatında müntəzəm çıxış edən müəlliflərdəndir. Yəni vətənə six əlaqəsi olan, tədbirlərə qatılan ziyanlı, ədəbiyyat adəmi olaraq yaradıcılığı ilə həmişə ədəbi mühitin mərkəzindədir. Onun şeirlərində daxili intonasiya, melodinamiklik fikrin, hissən poetik ifadəsilə vəhdətdədir. "Özüm haqqında xatırə", "Gecikdim, bağıشا", "Hər şey gözəl başlıdı", "Deyirlər", "İlin beşinci fəsl", "Qayıt", "Qadınlar", "Mənim sırlı dostum", "İnan mənim sevgime", "Tənhalılığı sevirdin" və başqa şeirlərdə zərif, kövrək, sırlı bir ürəyin çırpıntıları var. Afaq Şıxlının şeirlərində həm də bir qurbət ab-havası yaşıyor. Qəribliyin payızı ovqatı qatarından ayrı düşən durna təki haray çekir:

Gün baxsa da hərdən bir az,

Nə qəm bitər, nə də ayaz.

Qərib ömrə gəlməz ki, yaz, -

Payızın özüdür qurbət.

(“Qurbət”)

"Bu yerlərdə yaz yaşışı kimyəm", deyən Könül Ordubadlının dənizə də, günəşə də, Xarı bülbülə də sevgisində səmimidi, etibarlıdır. Qəriblikdə "qarçıçıyə"nin həsrətiyle yaşamaq da ümidi düşən bir işq zolağı təkidi.

Qarabağın qarçıçıyə

Ağacların narçıçıyə

Sevənlərin yarçıçıyə

Xarı bülbül, Xarı bülbül.

(“Xarı bülbül”)

Valeh Salehin lirik şeirlərində poetik düşüncəsindən, duymandan şüzlən bir gənclik coşqusu var. Bir vüsetli harayında "Mən in-sənanam, məni sevəcəklər", demək-lə bu inadının məntiqi dərkini açıqlayır. O, həyatın bütün rənglərini sevir, onun sərtliyini, acısını, qoşgasını da görür, duyur. Amma bular onu qorxutmur, çünkü o, təzadalarla dolu bu həyatda özünün də sevildiyinə emindir. Şeirləri Valeh Salehin xarakterinin tərcümanıdır...

Gənc şair Yaşar Süleymanlı şeirlərində sanki özünü axtarır. Lirik "mən"inə söykənen müəllif gördükələrini, müşahidə etdiklərini, duyuşlarını menəvi süzgəcindən keçirəkən poetik inamına söykənir. İnsannı bu dünyadan istəyi nədir ki? Başının üstündə tavarı, isti ocağı, xoş üzüllü həmdəmi, bir də doğmaşının həyani...

Cox şəymi istədi bu adam?
Dörd divar, üstü dam.

Hər səhər görəcəyi bir üz,
Eşidə biləcəyi bir söz,
Əcəl qapısın döyəndə,
Baş qoyub oləcəyi bir diz...

(“Nə istədi bu adam?”)

Bu da Yaşarın poetik axtarışları-nın bir uğurlu tapıntısi...

Nilufər Şıxlı gənc olmasına baxmayaraq, artıq şeirləri, nəsr əsərləri, hem də tərcümələri ilə Azərbaycanda, Rusiyada tanınır. Şeirlərindəki əsərəngiz panoram - coşqunuq, kükürəlik, sevgi rayihəsi könlükleri oxşayır. Maraqlı olana budur ki, vaxtin, zamanın axarı, içtimai formasiyaların dəyişməsi, şeirə münasibətin soyuması belə, gənc qələm sahibini əbədi mövzulara müraciət etməkdən çəkindir-meyib. Mən Nilufərin sevgi şeirlərində 60-70-ci illərin saflığını, temizliyini duydum. Görünür, əsl poeziya üçün vaxt, zaman məfhumu yoxdur. "Baharda ölmək istəyi-rəm", "Sən", "Əlvida", "Sil göz yaşı-nı", "Xoşbəxtlik", "Vida", "Men bili-rəm qatarlar necə uzaqlaşır" şeirlərindəki mühəmmədliq duyğular, gö-rüş-ayrılıq məqamlarının doğurduğu xoşbəxtliklə acı iztirabın assosi-asiyası insanı yenidən şeirlərə qalmağa sövq edir.

Nilufərin hekayeleri də xoşuma gəldi. Xüsusiələ "Köhne albom" hekayəsindəki nostalji hissələr, məkəbə illərinin unudulmayan anları küləltəndə qalan köz kimi xatirələrə oyadır...

Gənc şair Rodion Rodionov Rusiyada doğulsa da, Azərbaycana böyük sevgisi olan şairdir. Onun Qarabağ haqqında silsile şeirlərini həyəcansız oxumaq olmur. Görünür, həqiqəti, haqqı, ədaləti hər şeydən uca tutan ləyəqətli insanları milliyyəti olmur. "Şuşa", "Agdam", "Xocalı", "Qarabağ torpağı", "Füzuli" şeirlərində gənc rus şairinin xalqımıza böyük sevgisini duy-mamadı, görməmək mümkün deyil. Bu şeirlərdəki dərin səmimiyət bizi duyğulandırır. "Xocalı" şeirlərindəki ağrını ifadə etmək çətindir, çox çətin. Burda sözərən şeirlərə qarşıdır. Nefəs alır. Bu yerdə düşünürük ki, başqa millətlərdən olan yaradıcı insanların Azərbaycan həqiqətlərini bədii sözün dili ilə oxucularına çatdırmasının olduqca vacibdir. Çünkü bədii əsərlərin gücü, oxucu kontingençinin əhatə dairesi, dalğası başqadır. Rodion Rodionovun şeirləri ilə toplunun bitməsi də simvolik mənə daşıyır: Azərbaycan həqiqətləri sərhəd tanımır. Haqq ince-lər, üzülməz, qalib gələr. Geci, tezvar, deyib ulularımız ...

Əlbəttə, həcməc böyük olan bu topluya daxil edilmiş nəşr, publisiti və şeir nümunələrinin hamisiliyinə ədəbi seviyəsi eyni deyil. Əs-lində fikrimiz heç də onları təhlil-tədqiq süzgəcindən keçirmək, qüs-surları aramaq olmadı. Qurbətdən eşidilən şeirlərin işığını, rəngini görmək idi məqsədimiz. Bu mənəda vətəndən uzaqda ana dilimizi, ədəbiyyatımızı yaşadan, təbliği edən, qəlbərində vətən sevgisinə alovlanan yaradıcı insanları ruhlandırmağa, xüsusən də gənclərin bədii imkanlarına güvənməklə onlarda özüneinamı gücləndirməyə çalışdıq.

Şəfəq NASIR, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru.